

ГАРАНТІЇ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ФРН: ЛУЖИЦЬКІ СЕРБИ

На території Німеччини проживає малочисельна автохтонна група слов'ян – лужицькі серби, яка нараховує близько 50 тис. чоловік. На межі першого та другого тисячоліть лужичани втратили політичну незалежність і потрапили в коло західного цивілізаційного впливу. З цього часу історична доля етносу стає невід'ємною частиною складного шляху німецького народу, для якого суспільна еволюція в по більшості проходила під гаслами ідей гуманізму та філософії національної індивідуальності.

У даній статті автор ставить перед собою завдання розглянути окремі правові норми, які регулюють життя серболужичан, як національної меншини в межах сучасної політичної німецької держави, та відповісти на питання - наскільки титульний етнос оптимізував співвідношення власних національних компонентів з потребами збереження і розвитку автохтонної слов'янської меншини. Спроба авторів надати відповідь на поставлені запитання має за мету не тільки розкрити теоретичні проблеми, але й певним чином носить прикладний характер для України - спрямовуючи законодавчу національно-правову діяльність в русло розбудови поліетнічного, мультикультурного, безконфліктного та інтегрованого політичного суспільства.

Сучасна конституція Федеративної Республіки Німеччини не має статей, безпосередньо присвячених серболужицькій меншині. Лише в Ст.3. йдеться мова про принцип загальної рівності всіх людей: “Всі люди рівні перед законом... Ніхто не може бути скривдженим або мати перевагу через свою стать, походження, рід, расу, мову, свою національність”¹. В конституції НДР на рівні правової державної системи існувала Ст. 40, в якій зазначалось : “Громадяни Німецької Демократичної Республіки сорбської

національності мають право культивувати свою рідну мову та свою культуру. Здійснення цього права стимулюється державою”.ⁱⁱ

Виходячи зі статті конституції, у НДР був визначений правовий об'єкт внутрішньої національної політики – лужицькі серби. А суб'єктом офіційного права, ініціюючим зміни та гарантуючим збереження умов існування етносу, визначалась формально держава, та практично – партійно-державний апарат. Розглядаючи згадану статтю Основного закону, безумовно, постає питання, наскільки вона відповідала потребам збереження та перспектив етносу, адже формулювання про “право культивувати” свою мову та культуру це, насамперед, абстракція відносно національної рівності. Тому не є випадковістю наголошення в конституції на дієві можливості з боку держави при регулюванні додатковими “стимулюючими” системами внутрішнього законодавства, корелюючими етноситуацію нормативними постановами. Легітимність позиції НДР, щодо серболужичан, визначалась скоріше політико-ідеологічними чинниками, продиктованими принципами міжнаціонального інтернаціоналізму, а не удосконаленням загально правового поля. Звідси витікає одна із багаточисельних причин поступової асиміляції етносу. На фоні досить потужних зусиль з боку керівництва республіки окремі положення, щодо існування лужичан, підкріплялись різними нормативними актами, або партійними постановами. На нашу думку в соціалістичній Німеччині було достатньо звужено національне законодавство. Воно визначало не загально-правовий параметр етноменшини в законодавчому полі, а окремі частковості. Для більшої аргументації потрібно згадати про долю циган НДР, які взагалі в зв'язку з відсутністю загального законодавства щодо етноменшин, не визнавались офіційною владою.

Федеративна Німеччина намагається предметніше наблизитись до сучасних правових норм, щодо захисту національних меншин. При цьому влада враховує не тільки власні історичні традиції, що склалися за багатовіковий час, але й загальноєвропейські вимоги, щодо збереження

яскравої національної палітри Старого Світу. В Ст.23 німецької конституції задекларовано принципи прихильності ФРН завданню створення об'єднаної Європиⁱⁱⁱ, а звідси – відношення до нормативних актів, що видаються спільнотою. Їх гносеологічне коріння базується на західноєвропейських традиціях, в яких суб'єкти права від загального поняття “національна меншина” конкретизуються в окремі величини, по відношенню до яких держава бере зобов'язання про “збереження та подальше здійснення прав і основних свобод кожної людини”.^{iv} По-друге, саме поняття “національне” для громадян ФРН, як європейців, поступово стає категорією скоріше культурною, а точніше етнокультурною, від раніше панувалої етнополітичної або етноекonomічної. В сучасних умовах закріплення нових стосунків між титульним німецьким етносом та серболужичанами, з метою правового захисту останніх від можливих притиснень з боку домінуючої більшості, гарантоване “право рівності перед законом та заборони будь - якої дискримінації на підставі приналежності до національної меншини”.^v Більш того, Німеччина все більше дистанціюється від владних втручань щодо громадян лужицької національності. Етнічна особистість – це стан духовний, власно-індивідуальний, тому “ кожна особа, яка належить до національної меншини, має право вільно вирішувати, вважатися їй чи не вважатися такою, і таке рішення або здійснення прав у зв'язку з ним не повинно зашкоджувати такій особі”.^{vi} Це не перекреслюється конституційною Ст.116, до якої апелюють радикально налаштовані слов'янські патріоти, тому, що в ній стверджується, що “німцем є кожний, хто володіє німецьким громадянством”. З метою уникнення інсинуацій, щодо її трактування обумовлюється, що дія статті поширюється, “якщо законом не передбачено інше”^{vii}. Якраз стосовно лужичан земельне законодавство Саксонії та Бранденбургу визначає сербів, як історичну національну меншину в німецькому середовищі. Тому домінантою у внутрішній національній політиці стає детерміновано обґрунтоване намагання підтримувати єдність громадського суспільства, в якому б люба особа усвідомлювала себе

представником тої чи іншої меншини, реалізовувала свої прагнення відповідно у етнічному характері, мові, культурі, або релігії.

На практиці вище згадане озвучено в “Рамковій конвенції про захист національних меншин 1995 року”, яку підписала Федеративна Німеччина. В документі пишеться: “Сторони зобов’язуються створити необхідні умови для того, щоб особи, які належать до національних меншин, мала можливість зберігати та розвивати свою культуру...”^{viii}. В Ст.5. “Конвенції”, згідно існуючій тенденції узагальнювати правове законодавство щодо меншин, зробити його універсальним та максимально адаптованим до об’єднаного європейського процесу, наголошується на необхідності проводити правову політику “без шкоди для заходів, що вживаються згідно з ... загальною політикою інтеграції, утримуючись при цьому практики асиміляції осіб, які належать до національних меншин”^{ix}. Таким чином, серболужичани, уявляючи собою малу слов’янську народність на теренах самої старої світової демократії, мають в загальних європейських межах правове забезпечення для свого етнокультурного збереження та відродження.

Правова база і система національно специфічного функціонування серболужицької меншини має свою історію та перманентно вдосконалюється. Навіть ідеологічний антагонізм, що існував між Західною та Східною Німеччиною, не перешкодив трансформації ще комуністичного “Закону про захист прав серболужицького населення” від 23.03.1948 р. в сучасний “Лужицький закон”, прийнятий у січні 1999 р. Саксонським парламентом.^x

Об’єднання двох німецьких держав призвело до зміни в адміністративно-територіальному розподілі. Колишня реформа 1952 р., в результаті якої було утворено на території НДР 14 округів, не тільки зруйнувала старі, історично існуючі земельні традиції, але й погіршила ситуацію, щодо створення сприятливих умов для культурно-національного життя серболужичан. Так представники цієї етнічної меншини, що мешкали в Верхній Лужині в результаті реформи були розділені окружними кордонами

на дві частини. Такий розподіл не задовільняв не тільки лужицьку меншину, але, насамперед, пануючу німецьку більшість. В оновленій Німеччині згідно з федеральною конституцією, враховуючи “Європейську хартію місцевого самоврядування 1985 р.”, в якій писалось, що “зміни територіальних кордонів місцевих властей не можуть здійснюватися без попереднього з’ясування думки відповідних місцевих общин...”^{xi}, був проведений земельний устрій, що більш відповідав традиційно існуючому раніше розподілу. Федеративний устрій – це історична спадщина Німеччини, яка на протязі віків була роздріблена на велику кількість різних по величині держав, а після їх об’єднання в 1871 році, весь час залишалась федерацією. Виключення складають дванадцять років нацизму та чотири десятиріччя розрізненого існування ФРН та НДР. В останній федеративний принцип був скасований. Сьогодні Нижня Лужиця та окрема частина Верхньої Лужині входять до складу Землі Бранденбургу, а більша частина Верхньої Лужині є складовою Вільної землі Саксонії. Припущення щодо “об’єднання заселених серболужичанами земель в одну адміністративно-територіальну одиницю, що могло б створити сприятливі умови для їх культурно – національного життя”^{xii} має скоріше гіпотетичний, ніж практичний характер. За етнологічним дослідженням працівників інституту серболужицького народознавства на територіях двох Земель, площа яких складає 47,9 тис. кв. км та за статистичними даними на ній проживало 6,6 мл. громадян Німеччини^{xiii}, в історично існуючих умовах полі етнічного суспільства проживають лише 40 тис. чоловік, що вважають себе нащадками колись багаточисельної групи полабських слов’ян.

Прийняття правового рішення відносно регіональних мов та прав меншин являє собою акт цивілізаційного підходу до проблем міжнаціонального співіснування. Впровадження того чи іншого варіанту безпосередньо залежить не тільки від стану законодавства відповідної країни, а від фактичних реалій, що склалися в ході історичного розвитку. Так, підписавши Хартію 1992 р., Німеччина визнала Ст.7., де наголошується на

необхідності дотримуватись принципів поваги “кордонів кожної географічної місцевості, в якій використовується регіональна мова, або мова меншини з метою забезпечення, щоб існуючий раніше або новий адміністративний розподіл не створював перешкод розвитку відповідної регіональної мови або мови меншини”^{xiv}. Виходячи з положень, проголошених в вище згаданій статті, уряд Федеративної Німеччини мав би визнати, що сучасний адміністративний розподіл на Землі перешкоджає гармонійному розвитку лужицької народності. Але територіальний перерозподіл, при якому був би створений інший адміністративний кордон, негативно вплине на земельний розподіл з притаманними звичаями та традиціями. Загальні принципи федерального устрою сформульовані в Ст.29. Конституції ФРН. В ній наголошується на необхідності враховувати “земельну спільність, історичні та культурні особливості, господарську доцільність, а також вимоги, що стосуються організації територій та планування розвитку земель”^{xv}. Сьогодні серболужичани проживають нерівномірно та некомпактно в різних округах Бранденбурга та Саксонії, складаючи при цьому лише 0,7 відсотка від загальної чисельності мешканців названих земель^{xvi}, тому радикальний перерозподіл сфери федерально-земельного устрою на етнічно-лужицькій базі навряд гармонізує міжнаціональні відношення.

Звідси виходять витoki внутрішньої національної політики ФРН щодо серболужичан – це підтримка за допомогою закону, насамперед, внутрішнього потенціалу етносу та створення умов для його саморозвитку.

Федеративна Республіка Німеччини крім внутрішньодержавних правових систем, щодо лужицької автохтонної меншини впроваджує міжнародні угоди, в тому числі такі документи Ради Європи, як “Європейська хартія регіональних мов і мов меншин” 1992 р. та “Рамкова конвенція про захист національних меншин” 1995 р. Спробуємо прокоментувати ці документи на прикладі лужицьких сербів. Головним принципом документів є намагання поєднати власні внутрішні інтереси

меншини з масштабними завданнями титульного, або домінуючого етносу. Тому в Преамбулі до Європейської хартії з метою обґрунтування важливості забезпечення “досягнення більшого єднання” записано, що “охорона історичних регіональних мов або меншин Європи... сприяє збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи”^{xvii}, але іманентно притаманний характер етнокультурного розвитку не повинен заважати міжкультурному діалогу: “охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності їх вивчати”^{xviii}

Правові положення Хартії та Рамкової конвенції, підписані Німеччиною, як членом Ради Європи, означають не тільки прийняття законодавчих правил, а також визначення загальносуспільних норм рівності, поваги, гуманізму, існуючих в національних відношеннях між представниками різних етносів в Федеративній Німеччині. Конкретизуючи положення європейських документів, щодо лужицьких сербів, потрібно відзначити їх правову органічність по відношенню до народності. Вона виходить, по-перше, з належності останніх до автохтонного етносу. По-друге, з історичних умов розвитку – це багатовікове існування в умовах гомогенного німецького впливу, тому поступовою домінантою етнічного існування лужичан стає міжкультурний мимезіс та усвідомлення необхідності конформізму з титульним етносом. Перераховані фактори роблять легітимність європейських документів, щодо німецько-лужицького співіснування достатньо не проблематичними. Так, згідно з положенням статті 1 “Хартії регіональних мов...”: “мови меншин... використовуються в межах певної території держави, громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша за решту населення цієї держави ...”^{xix} З метою конкретизації терміну “територія” мови меншини роз’яснюється, що це означає “географічну місцевість, де така мова є засобом спілкування певної кількості осіб”.^{xx} Таким чином, наведені положення статті 1

Європейської хартії де-юре відповідають нормам сучасного існування самої малочисельної слов'янської народності в державно-правовій системі ФРН.

Правові гарантії на збереження та розвиток національної ідентичності лужичан, задекларовані в Ст.1.п.6. “Хартії...”, де йдеться мова про поняття “не територіальні мови”. “Не територіальні мови – це мови, якими користуються громадяни держави і які відрізняються від мови, що використовується рештою населення держави, але які, незважаючи на їх традиційне використання в межах території держави, не можуть вважатися найбільш поширеними в межах конкретної місцевості цієї держави”^{xxi}. Враховуючи малочисельність серболужицької народності, інерційний, а скоріше природний характер асиміляції та історично існуючі умови розподілу етносу на дві групи - верхніх та нижніх лужичан (кожна група має свій мовний діалект), а також й те, що слов'яни Німеччини являють собою національну меншість навіть на своїх колишніх етнічних землях, становлять приблизно 10 відсотків населення обох географічних Лужиць^{xxii}, то визнання Німеччиною серболужицької мови “регіональною мовою” з витікаючими звідси зобов'язаннями по Ст.2., а також по Ст.4. про “існуючий режим охорони” гармонізує стосунки двох етносів.

Особливе місце в етнополітиці ФРН та в комплексі засобів внутрішньополітичної діяльності в галузі збереження народності, його культури є дії в напрямку перспективного розвитку національної освіти та науки. Згідно Ст.8^{xxiii} Німеччина зобов'язалась забезпечити освіту лужичан на своїй рідній мові “ в межах території, в якій така мова використовується з урахуванням стану... і без шкоди для викладення офіційної мови держави”^{xxiv}

Імплементуючи права національної меншини в галузі освіти в районах компактного поселення лужичан створені національні школи. Навчальні заклади діляться на два типи. Перший – викладення учбової програми з застосуванням мови слов'янського етносу Німеччини. Другий тип шкіл поширений на територіях, де компактність лужичан досить відносна, - це райони високої урбанізації. В таких школах рідна мова вивчається

факультативно. Вибір навчання лужицької мови є волевиявленням кожного громадянина, світогляд якого має базуватись на “принципах демократії та культурного розмаїття”^{xxv}. Важливим осередком збереження і розвитку етнокультури залишаються дошкільні лужицькі заклади. Сучасні традиції, їх функціонування були закладені ще Лужицьким законом 1948 р., а окремі положення останнього продовжують діяти сьогодні на території Землі Саксонії. Законодавством передбачене дошкільне навчання в дитячих закладах, при умові наявності лужицької групи дітей та бажання батьків надати своїм нащадкам знань мови своїх предків.

Важливим моментом реалізації права національних меншин є існування умов для збереження та підтримки етноспецифіки в місцевості історичного та сучасного проживання. Показником правових засад розвитку і застосування лужицької мови та культури виступають засоби масової інформації – газети, радіомовлення, телебачення. Федеративна Німеччина взяла на себе зобов’язання відносно “осіб, що вживають регіональні мови або мови меншин, в межах територій, на яких ці мови використовуються з врахуванням розповсюдженості кожної мови”^{xxvi}. При цьому в цитованому документі особливо підкреслюється необхідність дотримання “принципу незалежності і самостійності засобів масової інформації”^{xxvii}, що в апріорі направлено на охорону громадянських прав всіх членів суспільства, не дивлячись на їх національну або расову ознаку.

Коментуючи державну підтримку різних лужицьких засобів масмедіа, варто сказати про функціонування національних радіостанцій, структура яких склалася ще в часи НДР. Редакції засобів радіомовлення, особливо приватних, повинні враховувати специфіку сучасного стану етносу, його мало чисельність та двомовність, тому лише окремі передачі проводяться мовою слов’янської народності. В Баутцені кожний день по три години йде радіомовлення, а в Коттбусі одна година на добу виділена на передачі мовою лужичан.^{xxviii}

Останнім часом, не дивлячись на зусилля з боку офіційної влади, національних лужицьких активістів, спостерігається стійка тенденція до зменшення практичного використання рідної мови представниками народності. Існуючі положення Європейської Хартії 1992 р. зобов'язують німецьке державне керівництво заохочувати, або полегшувати намагання сербо- лужичан щодо задоволення своєї інформаційної потреби. Рідною мовою виходять часопис “Serbske nowiny” тиражем 1600 екземплярів та журнал “Rozhlad” тиражем 1000 екземплярів^{xxxix}.

Відхід в Федеративній Німеччині від директивного керівництва національним розвитком все одно не призвів до покращення ситуації в плані стабілізації чисельності серболужичан. В 1991 р. був закритий Сербський педагогічний інститут в місті Будишині. З цього часу підготовка кадрів учителів для меншини здійснюється в Лейпцігському університеті. На базі колишнього інституту Серболужицького народознавства створено Сербський інститут. Йому наданий своєрідний статус державно-приватної установи, що дозволяє мати певну підтримку з боку офіційної влади.^{xxx} Але враховуючи достатньо високу вартість поліграфічних засобів масової інформації, необхідно підтримувати культурні інституції серболужичан, тому поряд з власними створюються державні фінансово-матеріальні механізми для акумуляції коштів на потреби культурного розвитку народності. В Європейській Хартії наголошується про необхідність “застосовувати існуючі механізми фінансової допомоги”^{xxxi}, а конкретна практика їх реалізації покладена на керівництво держав членів Ради Європи. Для забезпечення культурно-громадської та політичної потреби етносу в ФРН була заснована Фондація, куди вносяться кошти на вище згадані потреби. Згідно з існуючим розподілом бюджет Фондації формується таким чином. Половина грошей надається федеральним урядом, 1/3 виділяється з бюджету Вільної Землі Саксонії, решта суми, тобто 1/6 суми надає Земля Бранденбург.^{xxxii} В середньому Німеччина на підтримку культурних потреб лужичан виділяє 30 млн. марок на рік.^{xxxiii}

Найважливішим осередком політико-правової бази врегулювання етнонаціональних процесів, що впливає на створення збалансованого, безконфліктного існування поліетнічної держави, є закріплення положень про судову владу при розгляді справ, в яких сторонами, або одною із сторін є представник національної меншини. Взагалі правові відношення між титульним німецьким народом та слов'янською меншістю на довготривалому історичному шляху достатньо суттєво еволюціонували. Від обмеженості права слов'ян: “бути повноправним громадянином німецького бурга та заборони бути прийнятим в окремі цехи”^{xxxiv} в XV ст. до приведення к середині XIX ст. правового статусу до більш цивілізованих норм. Так, саксонським королем 28 серпня 1849 р. був виданий указ, який має певною мірою історичне значення для етнічної меншини. По-перше, його видання стало кроком до визнання існування проблеми лужицької народності з її власним культурно-національним розмаїттям. По-друге, положення указу стали базовою парадигмою для послідуєчих нормативних актів. В королівському указі, що в ті часи мав силу закону, постановлялось: “Лужичани в нижчих школах повинні навчатись читанню, письму та Закону Божому на своїй рідній мові.”^{xxxv} З 1850 р. при католицькій семінарії в Будишині було введено викладання лужицької мови. Для лужичан-міських жителів Дрездена та Берліна, які являли собою статистичну меншість столиці Саксонії, дозволялось чотири рази на рік проводити богослужіння на їх рідній мові^{xxxvi}. В останньому пункті указу наголошувалось: “...при судах та адміністрації повинні бути заведені за рахунок казни сербські присяжні перекладачі”^{xxxvii}

Сучасні європейські документи досить детально регламентують забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин під час судочинства. В ст.9. §1 Європейської Хартії говориться : “Сторони зобов’язуються стосовно судових округів, в яких чисельність мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин виправдовує вжиття заходів. Під заходами розуміється достатньо широка низка нормативних актів, що

забезпечують права використання меншинами рідної мови.^{xxxviii} В судовій системі ФРН право лужичан на використання своєї рідної мови в суді має достатні історичні традиції, що були започатковані ще в кінці XIX ст., пізніше відновлені в НДР та адаптовані на рівні федерації в Конституційному судовому законі.

Саме в двох земельних конституціях Саксонії та Бранденбурга конкретизується правове положення серболужичан, як громадян ФРН та національної меншини Німеччини. Конституційний устрій згаданих федеративних земель відповідає “принципам республіканської, демократичної та соціально-правової держави”^{xxxix}.

Конституція Вільної Землі Саксонії містить Ст.2., де закріплено право етнічної меншини на власну національну символіку та прапор, при цьому наголошується на “рівноправності національних кольорів та герба сорбів поряд з прапором і гербом Землі”^{xl}

Зміст наступних статей окреслює права національних меншин на територіях федеративних земель. Наявність нормативно-правових гарантій, які забезпечують та закріплюють реалізацію етнокультурних потреб самої малочисельної слов'янської народності створюють умови для збереження етноодиниці. Конституційні статті щодо лужицьких сербів покликані:

1. Закріпити правову рівність лужичан як автохтонної меншини, щодо титульного німецького етносу.
2. Передбачити правий механізм захисту та збереження етнічної ідентичності .
3. Закріпити механізм їх реалізації.
4. Визначити державні органи, які б сприяли реалізації прав та свобод серболужицької народності.

Конституційні статті Вільної Землі Саксонії повинні гармонізувати міжнаціональні відношення та задовольняти історично обумовлені різносторонні потреби сербського етносу. Потреби етносу виражаються в його праві на збереження та сприяння розвитку власного культурного

багатства та їх врахуванні в політичному, економічному та соціальному житті країни. Звідси витікає що, якщо існують потреби етносу, то для їх реалізації він вступає в стосунки з титульним етносом, намагаючись реалізувати своє право. При умові наближення до більш повної реалізації потреб етносу в правовому полі, виникає певна гармонія міжнаціональних стосунків. Якщо інтереси або потреби етносу не мають достатнього простору, то існує загроза виникнення конфліктних ситуацій, величина яких залежить від властивого потенціалу етносу та толерантності домінуючого.

Саме з метою врегулювати складний механізм міжнаціонального співіснування в конституції Саксонії записано :

1. До народу Вільної Землі Саксонії належать громадяни німецької, сербської та інших національностей. Земля визнає їх право на Батьківщину.

2. Земля гарантує та захищає права національних та етнічних меншин німецького громадянства на збереження ідентичності, а також збереження мови, релігії, культури та традицій.

3. Земля поважає національні меншини, які законно перебувають на Земельній території.^{xli}

Враховуючі своєрідність серболужичан, як народності, що має спільну з німцями багатовікову історію, а звідси і інтереси, в Конституції були закладені статті, де конкретизувалися права сербо лужичан на відміну від інших меншин, що проживають на території Саксонії. Земля взяла на себе обов'язок охороняти право лужичан на ідентичність, а також “дотримання і розвиток мови, культури, традицій, особливо в школах, дошкільних та культурних установах”^{xlii}. Привілейований стан автохтонної меншини порівняно з іншими, визначений в земельному та комунальному плануванні. Поселення мають елементи етнокультурної своєрідності та уявляють собою пам'ятки національно-слов'янської архітектури. Особливе значення для народності має Ст.6. § 3. В ній записані конституційні гарантії представникам серболужицької національності, які проживають за межами

району Нижньої Лужиці, особливо в Верхній Лужиці, звертатись за допомогою до уряду тому, що “співпраця на міжземельному рівні ...служить інтересам держави”^{xliii}. В січні 1999 р. парламент Вільної Землі Саксонії, базуючись на загальних положеннях конституції, ухвалив “Лужицький закон”, модернізував старі положення закону про “Дотримання прав сербів та їх підтримку”, прийнятого в 1948 р. саксонським ландтагом^{xliv}.

Імплементуються наведені норми в Саксонії низкою постанов, які діють на територіальному земельному рівні. Їх юрисдикція на федеральний рівень не розповсюджується. Практикою національної земельної політики є не тільки існування шкіл з лужицькою мовою навчання, але й Сербський інститут, що розташований в історичній столиці лужичан Баутцені з філіалом в місті Коттбус. Інститут став сумісним проектом двох суб'єктів Федерації – Саксонії та Бранденбургу. Служить завданню “сприяти здійсненню наукових досліджень в галузі регіональних мов або мов меншин”^{xlv}. На думку засновників цієї науково-дослідницької установи, вона повинна активно співпрацювати з іншими німецькими науковими установами, базуючись на власній національній суспільній науці, та збагачувати загальну федеральну наукову скарбницю.

В конституції Бранденбурга правова політика, щодо серболужицького населення закладена в Ст.25. Певний інтерес представляє собою другий параграф згаданої статті. В ньому підкреслено, що: “Земельний уряд сприяє збереженню культурної автономії лужичан також за кордонами Землі.”^{xlvi} Таким чином, якщо під культурною автономією розуміти право етносу самостійно, без втручання держави здійснювати заходи, направлені на підтримку власної культури в межах певної території, то земельний уряд бере на себе зобов'язання підтримувати серболужицьку спільноту, що мешкає не тільки в межах етнічних кордонів Бранденбурга і Саксонії, але й на території усієї федерації. Існування другого параграфа Ст.25. конституції Бранденбурга може створити прецедент, коли лужицька спільнота, що мешкає за межами своєї Землі, звернеться за підтримкою до земельного

уряду з проханням підтримки їх дії, направленні на розвиток національної культури, освіти та інших дій, що стосуються сфер економічного та соціально-політичної діяльності. Але, враховуючи малу чисельність лужицького етносу навіть в місцях компактного розташування, говорити про організовані дії сербо лужичан та їх апеляцію до земельної конституції з боку окремо мешкаючи членів етносу на різних федеральних землях, можливо скоріше теоретично.

Існуюче земельне законодавство, не передбачає при виборах в політичні представницькі органи окремого мандату для представника національної меншості. Тому лужицькі товариства на загальних засадах мають здійснювати дії, що направлені на збір підписів на підтримку національного кандидата. Крім того, саксонським законодавством не скасовується 5-ти відсотковий бар'єр для виборчих об'єднань національних меншин. Це перешкоджає можливості невеликій по кількості народності обрати в земельний парламент свого національного депутата. На сьогодні в Саксонському парламенті засідають два серба, а в Баутцені з сорока общинних депутатів – п'ять лужичан^{xlvii}.

Таким чином, сучасним німецьким законодавством зроблені значні кроки в напрямку розширення правової системи, щодо національних меншин, особливо лужицьких сербів. Земельними урядами ФРН в останньому десятилітті ХХ ст. прийняті нові конституції, в яких безпосередньо декларовані права серболужицької народності. Внеском німецького народу в справу покращення міжнаціональних стосунків стали дії в напрямку приведення існуючого законодавства до відповідних вимог Ради Європи, стосовно розвитку та захисту національних меншин. Крім того, земельним керівництвом Саксонії та Бранденбурга реалізація конституційних норм самої малочисельної слов'янської меншини здійснюється низкою постанов. Вони сприяють збереженню національно-культурній ідентичності лужичан. Існуюче законодавство надає правові гарантії та забезпечує певну фінансову підтримку перспективам народності.

Але створивши норми для існування етносу, Федеративна Німеччина не бере на себе зобов'язання відповідати за їх самобутній розвиток. Він визначається власним внутрішнім потенціалом меншини. Підводячи підсумки викладеному матеріалу хочеться зазначити, що в існуючому законодавстві Німеччини надано серболужицькій меншині стільки правових гарантій, скільки остання визначила за потрібне для свого власного конформізму в загальнонімецькому середовищі. Головний редактор дитячого журналу "Plomjo" Бено Будар з приводу проблеми сорбів, реліктового європейського етносу, висловився: "це правда, що ми вперше за п'ятдесят років отримали свободу, але не завжди ми вміємо цією свободою користуватись".^{xlviii} Майбутня доля серболужичан, нащадків колись багаточисельних полабських слов'ян, залежить насамперед від їх національної свідомості та бажання усвідомлювати себе народністю з притаманними їй властивостями на теренах німецького республікансько-федеративного об'єднання.

Література:

ⁱ Конституція ФРГ. – Ст.3.п.1., п.2.//www.germany.ru.

ⁱⁱ Конституція ГДР. – Ст.40. – 1968.

ⁱⁱⁱ Конституція ФРГ. – Ст.23.п.1.

^{iv} Рамкова конвенція про захист національних меншин. – 1995. // Бюлетень центру інформації та документації Ради Європи в Україні. – № 9. – 1997. – С.33.

^v Рамкова конвенція про захист національних меншин. – Ст. 4. п.1.

^{vi} Рамкова конвенція про захист національних меншин. – Ст. 3. п.1.

^{vii} Конституція ФРГ. – Ст.116.

^{viii} Рамкова конвенція про захист національних меншин. – Ст. 5. п.1.

^{ix} Рамкова конвенція про захист національних меншин. – Ст. 5. п.2.

^x Zur geschichte der sorben.//www.serbski institut .de

^{xi} Бюлетень Центру інформації та документації Ради Європи в Україні. – № 2. – 1997. – С.5.

-
- xii В.Моторний, Д.Шольце. Лужицькі серби. Посібник з народознавства. – Львів-Будишин: Місіонер. –1997. – С.64.
- xiii Германия Земля Саксония. Земля Бранденбург // www.germany.ru/land/sachsen;
www.germany.ru/land/brandenburg.
- xiv Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. – Ст.7.п.1.
- xv Конституція ФРГ. – Ст. 29.п.1.
- xvi Розрахунки, зроблені авторами, виходячи з даних сайту -[www.germany.ru/land/ Sachsen;](http://www.germany.ru/land/Sachsen;)
www.germany.ru/land/brandenburg.
- xvii Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. Преамбула. –С.11.
- xviii Там же.
- xix Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. Преамбула. – Ст.1 – С.1.
- xx Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. – Ст.1.п.2.
- xxi Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. – Ст.1. п.3.
- xxii В.Моторний, Д.Шольце. Лужицькі серби. – С.21.
- xxiii Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. –Ст.8. п.1.
- xxiv Там же. – Ст.8. п.1.
- xxv Там же. Преамбула.
- xxvi Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. – Ст.11 п.1.
- xxvii Там же. – Ст.11. п.1.
- xxviii Портников В. Інші серби // www.russ.ru/politics.
- xxix Aut gabendesInstituts /www.serbski institut.de.
- xxx Das institut //www.serbski institut.de.
- xxxi Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. – Ст.11. п.1.
- xxxii Лужицькі серби. – С.74
- xxxiii Портников В. Другие сербы. // www.russ.ru/politics.
- xxxiv Святополк К. Qui vivra, verra // Известия Санкт-Петербургского Славянского Благотворительного общества. –1887. – №2. – С.63.
- xxxv Сиротинин А. Самый маленький славянский народ и его поэзия/ Россия и славяне. – С.-Пб. – 1913. – С.195.
- xxxvi Kukowski j.В. Национальное движение у лужицких сербов // Известия Санкт-Петербургского Славянского Благотворительного общества. –1904.№ 6. С.70.
- xxxvii Сиротинин А. Указ.раб.— С.195
- xxxviii Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. – Ст.9.
- xxxix Конституция ФРГ. – Ст.28.п.1.
- xl Verfassung des Freistaat Landes Sachsen.-Art.2.p.4.//www.landtag.sachsen.de.
- xli Verfassung des Freistaat Landes Sachsen – Art.5. п.1.
- xlii Verfassung des Freistaat Landes Sachsen. – Art. 6. п.1.
- xliiii Verfassung des Freistaat Landes Sachsen. – Art.6. п.3.
- xliv Zur geschichte der sorben.//www.serbski institut.de
- xlv Das institut.//www.serbski institut.de
- xlvi Verfassung des Landes Brandenburg.Art.25.p.2.//www.Brandenburg.de/land/ifdbbg/gesetze/verfas.htm.
- xlvii Портников В. Другие сербы.//www.russ.politiks.
- xlviii Там же.